

Магдалена Е. СЛАВСКА*
Универзитет у Вроцлаву

Оригинални научни рад
Примљен: 19. 11. 2024.
Прихваћен: 27. 2. 2025.

БРАНКО ЋИРЛИЋ И ДАНУТА ЋИРЛИЋ-СТРАШИЊСКА – ПРЕВОДИОЦИ И ПРОПАГАТОРИ СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ ЗА ДЕЦУ И ОМЛАДИНУ У ПОЉСКОЈ**

Интересовање научника за пољско-српске књижевне везе последњих година расте, што потврђују, између осталог, бројне публикације објављене у Србији и Пољској. Чланак је посвећен проблему превођења и рецепције српске књижевности за децу и омладину у Пољској, а посебно улози коју су у том процесу одиграли Бранко Ћирлић и Данута Ћирлић-Страшињска. Године 1962. објавили су збирку адаптација српских народних бајки и прича упућену деци, са илустрацијама које је припремио један од најистакнутијих пољских илустратора – Јан Марћин Шанцер. Циљ рада је показати однос аутора збирке према присутним у причама елементима српске културе, као и преводачке и адаптационе стратегије и технике које су користили.

Кључне речи: Бранко Ћирлић; Данута Ћирлић-Страшињска; српска књижевност за децу и омладину у Пољској; народне бајке и приче; адаптација; прилагођавање; егзотизација.

Дуга традиција пољско-српске књижевне сарадње постала је у последње време предмет интензивнијег проучавања, што потврђују бројни радови међу којима је и монографија Дејана Ајдацића *Пољско-српске књижевне везе. Преводи и рецепција* (в. Ајдацић 2021), докторска дисертација Дагмаре Луковић под насловом *Пољска књига и књижевност у Србији после 1989. године* (в. Луковић 2022), научни чланци Петра Буњака, Агате Коцот и Магдалене Славске посвећени превођењу и рецепцији пољске књижевности у Србији (в. Буњак 2020, Коцот 2022, Славска 2022, Славска 2023а, Славска 2024а, Слав-

* magdalena.slawska@uwr.edu.pl; <https://orcid.org/0000-0002-9158-6988>

** Чланак под истим насловом био је изложен у виду усменог саопштења на 54. Научном скупу слависта у Вукове дане.

ска 20246), као и научни скуп *Српско пољске књижевне везе* одржан у Институту за књижевност и уметност у Београду 19. и 20. октобра 2022. Треба такође споменути да пољски часопис „Przekłady Literatur Słowiańskich” (Преводи словенских књижевности) редовно објављује библиографије превода са пољског на српски и српског на пољски, као и коментаре и научне радове о рецепцији и превођењу. Нажалост, српска књижевност за децу и омладину још увек не представља честу тему у интересовањима пољских научника. У свом излагању пажњу ћу скренути на присуство српске књижевности за младу публику у Пољској, а посебно на улогу коју су у њеном приближавању читаоцима одиграли Бранко Ћирлић и Данута Ћирлић-Страшињска.

Бранко Ћирлић, рођен 8. јула 1916. године у Пироту, студирао је славистику на Универзитету у Београду. Као стипендиста је 1938. године дошао је у Пољску и истовремено је радио као дописник београдског дневника „Правда”¹. Пред сам почетак Другог светског рата пријавио се као добровољац у пољску војску, а затим је као ратни дописник стигао са војском у Румунију. Кад је завршио службу у пољској војсци вратио се у Београд и покренуо је оснивање Центра за помоћ пољским избеглицама. До 1941. радио је као уредник у „Правди”, а потом се прикључио партизанима. Непосредно после завршетка рата радио је у југословенској штампи и радију. Од 1946. живео је у Пољској. Студирао је полонистику у Кракову и Варшави, а затим је предавао славистику и српскохрватски језик на Универзитету у Лођу. Био је члан Савеза пољских књижевника и Института за књижевна истраживања Пољске академије наука. Радио је као дописник, рецензент али пре свега као преводилац. На пољски језик је превео преко тридесет књига српских, хрватских, македонских и бугарских писаца, међу којима су романи и збирке прича и песама. Преводио је, такође, пољску децу књижевност на српскохрватски језик, између осталог, књиге Антоњине Домањске, Станислава Јаховича и Чеслава Јанчарског. Одликован је 2011. године Златном медаљом за заслуге у култури *Gloria Artist*, а 2012. године председник Републике Србије одликовао га је Орденом српске заставе за изузетне заслуге и допринос јачању пријатељства између Србије и Пољске. Бранко Ћирлић преминуо је 2017. године у 101. години живота.

Данута Ћирлић-Страшињска, рођена 5. септембра 1930. у Кјелцама, једна је од најпознатијих пољских преводитељки. Дипломирала је 1953. године на Филолошком факултету Универзитета у Варшави. Од 1950. до 1970. била је уредница у издавачкој задрузи „Czytelnik” (Читалац), једној од највећих послератних издавачких кућа у Пољској. Од 1971. до 1990. радила је у редакцији књижевног часописа „Literatura na Świecie” (Књижевност у свету). Сарађивала је с другим часописима као што су „Nowe Książki”, „Twórczość”, „Tygodnik Powszechny”, „Odra”, „Tygiel Kultury”, у којима је објављивала чланке, приказе и преводе. Превела је преко шездесет књига српских, хрватских, босанских, црногорских и македонских аутора, којима је често додава-

¹ Бранко Ћирлић је први пут посетио Пољску годину дана раније, када је учествовао у размени извиђача.

ла своје уводе или поговоре. Упознала је пољску публику с делима Данила Киша, Боре Ћосића, Миодрага Булатовића, Милорада Павића, Душана Ковачевића и других српских писаца. Приредила је и колективна издања – антологије и збирке прича, есеја и песама. За свој преводилачки рад награђена је многим наградама. Добила је, између осталог, Орден југословенске заставе са златном звездом, награду српског ПЕН клуба, награду Удружења преводилаца Македоније и Удружења пољских преводилаца. Чланица је Савеза пољских књижевника и Удружења пољских преводилаца.

Бранко Ћирлић и Данута Ћирлић-Страшињска били су једни од првих преводилаца који су скренули пажњу на југословенску књижевност за децу и омладину и трудили се да упознају са њом пољску публику. Та врста књижевности веома је слабо позната у Пољској а до краја педесетих година XX века, била је потпуно непозната. Разлог томе је, с једне стране, недостатак предатне преводилачке традиције у области српске књижевности за децу, а с друге, компликовани пољско-југословенски односи, који су зависили од односа Москве и Београда. Сукоб између Југославије и Совјетског Савеза, који је избио 1948. године, несумњиво је био фактор изузетно ограниченог броја превода југословенских дела на пољски језик.² Мало се писало о питањима у вези са југословенском културом и књижевношћу. Ако су се неки чланци појавили у штампи, имали су негативну конотацију. Посебан акценат стављен је на деструктиван утицај нове политичке ситуације на развој југословенске културе. Културна сарадња Пољске и Југославије званично је обновљена тек 1956. Године. Од тог тренутка дела југословенских аутора, укључујући и она упућена младим читаоцима, постала су стално присутна на пољском издавачком и читалачком тржишту. Прве српске књиге за децу и омладину објављене у Пољској били су романи *Салаш у Малом Руму* (пол. *Przestałem być dzieckiem*, 1957) Арсена Диклића, *Хајдук Станко* (пол. *Hajduk Stanko*, 1958) Јанка Веселиновића и *Збогом велика тајно* (пол. *Żegnaj wielka tajemnicę*, 1960) Мире Алечковић.

Све до 1989. године, када су у Пољској почеле значајне политичке и друштвене промене које су покренуле процесе демократизације и дубоке реконструкције издавачког тржишта, Бранко Ћирлић је превео највећи број српских књига за децу и младе. Осим већ споменутог романа Мире Алечковић, превео је, заједно са песником Тадеушем Кубјаком, и збирку песама Јована Јовановића Змаја *Ала је леп овај свет* (пољ. *Jaki piękny świat*, 1982, 1983) (в. Славска 2023б) и две књиге Радета Обрадовића: *Тама викенд мама викендица* и *Ми смо смешна породица* (пољ. *Śmieszna rodzinka*, 1986; *Co za rodzinka!*, 1988). Имајући на уму младе читаоце, припремио је заједно са Данутом Ћирлић-Страшињском, којој је то био деби, збирку српских народних приповедака, којој ћу посветити следећи део рада.

² Од 1949. до 1956. године објављене су само две књиге: 1949. друго издање романа *Деца великог села* (пољ. *Dzieci Wielkiej Wsi*) Мата Ловрака (1. издање 1948) и *Селачка буна* (пољ. *Bunt chłobów*, 1952) Аугуста Шеное (превод с руског језика). Обустава је и објављивање раније припремљених превода књига Владимира Назора, Иве Андрића и Оскара Давича.

Збирку *Bajki spod pigwy* (Бајке испод дуње) објавила је 1962. године издавачка кућа „Czytelnik” (Читалац). Садржи двадесет пет бајки и прича са илустрацијама које је припремио Јан Марћин Шанцер, један од најистакнутијих пољских илустратора. Друго издање објављено је 1967. године. После више од двадесет година, збирку је по трећи пут објавило Пољско друштво издавача књига. Илустрације за треће издање приредила је Данута Имјелска-Гебетхнер (Ћирлићи 1989). Прича *Dziewięć pawic i król smoków* (*Złotna jabuka i devet paunica*) објављена је као засебна књига и у другим збиркама бајки (в. Ћирлићи 1983; Ћирлићи 1990). Неке приче су биле доступне и у облику слајдова и филмова намењених приказивању на кућним пројекторима.

Сва издања збирке *Bajki spod pigwy* садрже исти кратак увод под насловом *Od autora*. Податак да су Ћирлићи аутори збирке налази се и на насловној страни и корицама књиге.³ Нигде нема података да су текстови прикупљени у збирци преведени са српског, али Ћирлићи у уводу наводе да пољском читаоцу износе приче које су и сами чули, објашњавајући притом одакле им идеја за наслов збирке:

Маслине, смокве, бадеми, брескве, кајсије и дуње расту у земљи на далеком, топлом Јадранском мору, као и јабуке и крушке код нас. Стабла дуња са жућкастим, мирисним плодовима могу се наћи у воћњацима, виноградима и баштама поред пута у готово свим југословенским републикама. У ведро вече лепо је седети у хладовини њиховог грања и опустити се, и слушати приче које баке и деке – све старије особе – воле да причају. Тако смо их слушали и пажљиво записивали у мислима ове бајке испод дуње (Ћирлићи 1962: 5).

Нема сумње да текстови у збирци коју су приредили Ћирлићи нису њихова дела. То су испричане, на пољском језику, народне бајке и приче познате по целом јужнословенском простору, које је Вук Стефановић Караџић почео да сакупља и објављује у првој половини 19. века, о чему уредници пишу:

Бајке и приче су у Југославији од давнина омиљене и популарне. Пре више од стотину година, човек који је, захваљујући својим изванредним способностима, од пастира постао славни српски научник, Вук Стефановић Караџић, са великом страшћу је бележио заплете оваквих бајки и објавио их у зборнику припремљеном за очување народног начина мишљења и чистоте језика. Ово издање пратила су и многа друга издања, али и данас *Српске народне приповијетке* Вука Караџића су највреднија, најкарактеристичнија слика народног стваралаштва (...). Зато смо за нашу књигу одабрали неке од тема које је Караџић записао (Ћирлићи 1962: 5).

Иако су Ћирлићи неколико пута помињали Караџића, немогуће је утврдити која је српска збирка народних песама била прототип у процесу стварања њихове верзије на пољском језику. Не наводе такође које су издање *Српских народних приповиједака* користили нити да ли су користили неке друге збирке народних прича.⁴

³ На насловној страни збирке налази се име Бранка Ћирлића у пољској верзији – Bronisław (Бранислав).

⁴ Пољско издање састоји се од 25 текстова у којима су Ћирлићи препричали 26 народних прича и бајки као што су: *Еро с онога свијета; Немушти језик; Крепао катао; Вевојка бржа од коња; У цара Тројана козје уши; Лијепе хаљине много којешта учине; Еро и Турцин; Златна јабука и девет пауница; Бачванин и Грк; Мејед, свиња и лисица; Циганин и властелин; Усуд; Еро и кадија; Ђела; Зет у пуницама; Ђаво и његов шегрт; Бекри-Мујо; Зла жена; Поп и парохјани;*

По мом мишљењу, онтолошки статус збирке *Bajki spod pigwy* најбоље описује термин адаптација. Овај изузетно широк и двосмислен појам не може се јасно дефинисати нити приписати одређеној научној области, због чега не представља честу тему у интересовањима истраживача превода. Адаптација се често сматра „блиским преводом”, преводом који је „невекан”, „искривљен” и „непотпун” (Бородо 2009: 205), или „изобличењем”, „фалсификовањем” чак и „цензуром” (Бастен 2001: 6).⁵ Треба, међутим, нагласити да је адаптација прилично чести поступак у преводу књижевности за децу. Различите модификације, понекад велике, праве се имајући на уму мање искусног деце читатеља. Према Гетеу Клингбергу (1978: 86), текст који је упућен деци већ је прилагођен њиховом нивоу, те нема потребе да се током процеса преводу на неки други начин мења имајући у виду потребу корисника циљног језика. Клингберг подразумева превод резултатом исправног преводу а адаптација, како тврди, није прави еквивалент оригиналном тексту, па стога има нижи статус од превода. Према овом концепту, преводилац треба да се држи оригинала што је могуће верније. Другачији поглед износи финска научница Рита Ојтинен (2000: 80), која истиче активну улогу преводиоца књижевности за децу који, по њеном мишљењу, има пуно право на сопствене интерпретације и измене оригиналног текста да би га „оживео” за нове читаоце. Ојтинен тврди да преводилац није анониман и се не може крити иза аутора оригинала. На тај начин аутор превода је стваралац, а не само имитатор (Ојтинен 2000: 21). Научница дозвољава такође значајне модификације и одступања од оригиналног текста, јер – како наглашава – превод треба прилагодити новом примаоцу, односно кориснику циљног језика (Ојтинен 2000: 74). Из тог разлога, превод треба да буду оријентисани на читаоца и прилагођени потребама деце публике.

У пољској традицији преводу књижевности за децу и омладину адаптације су биле честа појава. Михал Бородо (2009: 209) напомиње да су бројне адаптације, створене према нормама и стандардима другачијим од оних који су тренутно на снази у преводилачкој пракси, биле објављиване током целог 20. века, али ређе у његовој другој половини. Њихови аутори су често изостављали опсежне фрагменте књига а властита имена и имена ликова замењивали пољским. Осим тога, преводиоци су настојали да прилагоде текстове лако препознатљивој бајковитој конвенцији и брисали су елементе стране културе, да се дела примаоцима учине „лакша”. Овакве модификације доводе до тога да су превод све више филтрирани кроз другу културу, различиту од културе оригинала, што Ирена Соха (2002: 210) сматра једном од

Утопио се поп што није руку дао; Сунчарева мајка; Дервиш и кувар; Царев зет и крилата баба; Баволска сланина; Права се мука не да сакрити; Праведна пресуда.

⁵ Пажњу на хијерархијски однос између оригинала и адаптације скреће, између осталог, Линда Хачион. У књизи *A Theory of Adaptation* објављеној 2006. године примећује да се адаптација често перципира као инфериорна и секундарна, а истраживачи је најчешће оцењују кроз призму недостатака. Научница постулира да адаптације треба третирати као легитиман предмет истраживања, јер могу обогатити оригинал (уп. Хачион 2006).

најкарактеристичнијих особина савремене књижевности за децу.⁶ Према њеном мишљењу, сведоци смо промена перцепције књижевности за младе, која полако престаје да буде збирка дела конкретних аутора који представљају одређени културни круг, а постаје скуп прилагођених и неутрализованих адаптација које су производ „глобалне мега-културе” (Соха 2002: 210–211).

Пажњу на ову појаву је скренуо и дански научник Кај Долеруп (1999: x), који је услед анализе историјског развоја бајке Андерсена и браће Грим дошао до закључка да оне стварају нови књижевни жанр – међународну бајку (*the international fairy tale*), која на глобалном нивоу функционише у облику скраћене и прилагођене адаптације оригинала и одвојена је од изворне културе. А како су елементе српске културе третирали Данута Ћирлић-Страшињска и Бранко Ћирлић? Ово питање је посебно интересантно кад се има у виду да су на почетку шездесетих година прошлог века, када је збирка објављена, пољска деца мало знала о Србији, односно Југославији, а преводи из којих би могла да црпе знање нису постајали.

Покушавајући одговорити на питање које су преводилачке и адаптационе стратегије и технике користили Ћирлићи у односу на културно обележене елементе⁷, треба нагласити да већ при првом читању збирке *Bajki spod pigwy* може се запазити много страних речи пореклом из српског и турског језика. Осим властитих имена: имена јунака (Милојка, Снежана, Гордана, Милица, Пауна, Мара, Деспина, Јелена, Јефимија, Еро, Мујо, Драган, Миливој, Војислав, Младен, Гроздан, Стојан, Мехмед, Небојша, Драгутин, Здравко) и назива градова (Београд, Смедерево, Крушево), налазе се и називи особа (нпр. попадија), празника, посуђа и прехрамбених производа, одеће и намештаја. Неки су писани у складу с пољским правописом, нпр. Duszan (Душан), Snejana (Снежана), pasza (паша), padyszach (падишах), dziurdziewdan (ђурђевдан), sława (слава), pogacza (погача), czarszaf (чаршав), Szaroń (Шароња), Jefimia (Јефимија), Nebojsza (Небојша), Zdrawko (Здравко), Belgrad (Београд), Kruszewo (Крушево). Аутори су у пољски текст увели и српске узвице као што су: Ајде, хајде!, Јао!, Брија-брија!. Српска властита имена, именице и узвици присутни у пољској верзији бајки изражавају разлике између светова читаоца изворног текста и читаоца превода и, како наводи Клингберг, омогућују читаоцу да стекне знање о страним местима и културама. Иако српска имена звуче страно, разумљива су за децу публику и не доводе до погрешног разумевања текста. Стране речи јасни су трагови српске културе а њихово

⁶ Соха је, анализирајући пољске преводе страних деценијских књига из деведесетих година, приметилa да су многе од њих адаптације које нису дошле у Пољску из изворне земље, већ преко другог језика и друге културе. Пољски издавачи су 1996. године објавили 40 превода новозеландских књига за децу, од којих су већина биле адаптације светских класика деце књижевности. Међутим, међу преводима са руског, објављеним 1999. године, највише је било адаптација бајки браће Грим и Андерсен, а руске бајке су биле доступне захваљујући преводима са италијанског, а не руског. Деведесетих је преведено на пољски 57 књига са италијанског језика, али чак 28 су биле адаптације дела западноевропских аутора (Соха 2002: 210–211).

⁷ Користим термине стратегија преводјења и техника преводјења према Луџији Молини и Ампаро Хуртадо Албир. По њиховом мишљењу, стратегија је супериоран појам који дефинише читав процес преводјења текста, док је техника начин преводјења одређеног фрагмента (уп. Молина, Хуртадо Албир 2002: 489–499, 507).

присуство ствара нешто ново у уму децјих читалаца и позитивно утиче на њихов развој и чини их отвореним за, до сада, непознат свет.

Именицама које су називи за људе, посуђе, места, намештај или одећу Ћирлићи су додавали објашњења у фуснотама. „Преводилачке фусноте – како наглашава Роберт Грошељ (2018: 49) – могу се означити као контроверзна преводилачка техника”. Представљају средство које читаоцу помаже у интерпретацији, смањују и уклањају разлике између култура изворног и циљног текста и нуде информације о културно-историјској позадини оригинала (Најда 1964: 238–239; Молина, Хуртадо Алби 2002: 501–503), али неки аутори сматрају их признањем неуспеха (нпр. Хрехорович 1997: 111). Фусноте се ретко користе у преводима књижевности за децу (Биали 2012: 111; Ћижић 2020: 448) и изазивају критичка мишљења издавача⁸ и многих истраживача, укључујући Ојтинен и Клигберга. Други аутори су склони фуснотама кад информације из различитих разлога није могуће укључити у текст, али упозоравају на њихову разумну употребу (Грошељ 2018: 50). Ћирлићи су свакако мудро користили ово средство. У збирци која садржи 25 прича и бајки, налази се само 20 фуснота у којима су објашњени следећи појмови и изрази: погача, коло, бадњак, ракија, Јао!, Ајде, хајде!; чардак, кајмак, слава, миндерлук, софра, мариаш, ђурђевдан, кадија, ефенди, ћитап, падишах, попадија, чаршав, ока. Дакле, све фусноте објашњавају појмове и појаве којих нема у пољским реалијама. Због чињенице да децји читалац има мање знање о свету, објашњења која су увели Ћирлићи су оправдана и потребна. Оне су начин за стицање знања и образовно средство а треба памтити да је дидактичност још увек једна од најбитнијих функција књижевности за децу и омладину. Противници фуснота тврде да су оне начин да преводилац изађе из сенке и манифестује своје присуство у делу (Зарих 2017: 108). Треба, међутим, имати на уму да *Bajki spod pigmy* нису превод већ адаптација у којој се присуство њених аутора манифестује у читавом низу разних врста модификација које се не могу представити у једном научном раду.

Завршавајући, треба нагласити да су Бранко Ћирлић и Данута Ћирлић-Страшињска користили при стварању збирке српских народних бајки и прича на пољском језику две главне преводилачке стратегије – прилагођавање и егзотизацију. Прва од њих заснива се на методама превођења које чине текст лакшим за разумевање страним читаоцима (уп. Мази-Лесковар 2003: 254; Левицки 2000: 145, Венути 2001: 240–244). Циљ друге је међутим да што прецизније илуструје реалност изворног текста и да читаоца уведе у свет културе која му је страна. Као резултат употребе две стратегије сачувани су у збирци неки елементи српске културе, али текстови ни на ком нивоу нису за децјег читаоца необични. У бајковитом свету који пољској публици пружају Ћирлићи деца могу наћи не само змајеве, ђаволе, вештице и принце-

⁸ О овом проблему пише Елжбјета Зарих, преводитељка, уредница и рецензенткиња књига за децу и младе. Њена анкета међу уредницима и власницима издавачких кућа потврдила је да издавачи, кад год је то могуће, избегавају фусноте, покушавају да их замене објашњењима у тексту и сматрају их непотребним јер уништавају композицију страница, компликују читање и одвраћају децу од читања (уп. Зарих 2017: 107).

зе претворене у птице, већ и српске витезове и турске трговце. Захваљујући објашњењима у фуснотама читаоци, не само деца већ и одрасли, могу да стекну знање о елементима стране реалности и традиције. Ћирлићи постају водичи који показују српску културу и друге јужнословенске културе. Иако је од првог издања збирке прошло преко шездесет година, проток времена није ослабио њихову вредност и атрактивност.

ИЗВОРИ

- Ћирлићи 1962:** D. Ćirlić, B. Ćirlić, *Bajki spod pigwy*, илустровао: J. M. Szancer, Warszawa: Czytelnik.
- Ћирлићи 1983:** D. Ćirlić, B. Ćirlić, *Dziewięć pawic i król smoków*, илустровала: Krystyna Michałowska, Warszawa: Krajowa Agencja Wydawicza.
- Ћирлићи 1989:** D. Ćirlić, B. Ćirlić, *Bajki spod pigwy*, илустровала: D. Imielska-Gebethner, Warszawa: Krajowa Agencja Wydawicza.
- Ћирлићи 1990:** D. Ćirlić, B. Ćirlić, *Dziewięć pawic i król smoków*, илустровала: Krystyna Michałowska, у: *Za siedmioma lasami*, Warszawa: Krajowa Agencja Wydawnicza.

ЛИТЕРАТУРА

- Ајдачић 2021:** D. Ajdačić, *Poljsko srpske književne veze – prevodi i recepcija*, Sopot: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Бастен 2001:** G. Bastin, Adaptation, у: M. Baker (ed.), *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, London, New York: Routledge, 5–8.
- Биали 2012:** P. Biały, Cultural adaptations in translation of English children's literature into polish: the case of Marry Poppins, *Linguistica Silesiana*, 33, 105–125.
- Бородо 2009:** M. Borodo, Adaptacje w dobie globalizacji, *Przekładaniec*, 22–23, 205–219.
- Буњак 2020:** P. Bunjak, Publikacje literatury polskiej w serbskim ruchu księgarsko-wydawniczym w latach 70.–90. XIX wieku, *Prace Historyczne*, 147 (2), 251–261.
- Венути 2001:** L. Venuti, Strategies of translation, у: M. Baker (ed.), *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, London, New York: Routledge, 240–244.
- Грошељ 2018:** Р. Грошељ, Култура и фусноте: анализа преводилачких фуснота у српским преводима проза Џирила Космача, у: И. Живанчевић Секеруш, Ж. Милановић (ред.), *Девети међународни интердисциплинарни симпозијум Сусрет култура*, Нови Сад: Филозофски факултет Универзитет у Новом Саду, 49–60.
- Долеруп 1999:** C. Dollerup, *Tales and Translation: the Grimm tales from Pan-Germanic narratives to shared international fairytales*, Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.

- Зарих 2017:** E. Zarych, Po co dzieciom przypisy? Rola przypisów w książkach dla młodego czytelnika, *Sztuka Edycji*, 2, 107–124.
- Клингберг 1978:** G. Klingberg, The Different Aspects of Research into the Translation of Children's Books and its Practical Application, у: G. Klingberg (ed.), *Children's Books in Translation. The Situation and the Problems*, Stockholm: Almqvist & Wiksell, 84–89.
- Коцот 2022:** A. Kocot, Poezja polska w Serbii po 1990 roku. Rekonesans, *Rocznik Biblioteki Narodowej* LI, 381–398.
- Левицки 2000:** *Obcość w kulturze przekładu*, Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Луковић 2022:** D. Luković, *Polska książka i literatura w Serbii po 1989 roku*. Докторска дисертација одбрањена на Педагошком универзитету у Кракову <<https://rep.up.krakow.pl/xmlui/handle/11716/11109>> 03.09.2024.
- Мазн-Лесковар 2003:** D Mazi-Leskovar, Domestication and foreignization in translating American prose for Slovenian children, *Meta*, 48 (1–2), 250–265.
- Молина, Хуртадо Албир 2002:** L Molina, A.Hurtado Albir, Translation techniques revised. A dynamic and functionalis approach, *Meta*, 47 (4), 498–512.
- Најда 1964:** E. A. Nida, *Toward a science of translating*, Leiden: E.J. Brill
- Ојтинен 2000:** R. Oittinen, *Translating for Children*, Nowy Jork, Londyn: Garland Publishing.
- Славска 2022:** M. Slavska, Poljska bajka i dečja fantastika u srpskom prevodu (1991–2021), Novi Sad: *Detinjstvo*, 1, 65–75.
- Славска 2023а:** M. Ślawska, Chorwaccy i serbscy wydawcy polskich książek dla dzieci i młodzieży w latach 1991–2022, *Academic Journal of Modern Philology*, 19, 361–372.
- Славска 2023б:** M. Slavska, Čika Jova poljskoj deci. O poljskom prevodu Zmajevih dečjih pesama, Novi Sad: *Detinjstvo*, 1, 33–41.
- Славска 2024а:** М. Славска, Хумор у преводу књижевности за децу (на примеру збирке прича Гжегожа Каздепкеа Касперијада. Приче за мангупе и оне друге), у: Б. Сувајдић (ред.), *Научни састанак слависта у Вукове дане*, књ. 52/2, Београд: Међународни славистички центар на Филолошком факултету, Филолошки факултет, 209–217.
- Славска 2024б:** M. Ślawska, Polska książka dla dzieci i młodzieży w Serbii po roku 1991. Kilka uwag na temat kanonu i roli tłumaczy, *Roczniki Humanistyczne*, 7, 223–238.
- Соха 2002:** M. Socha, Polskie przekłady dla dzieci i młodzieży w latach 90., у: J. Papużińska, G. Leszczyński (red.), *Kultura literacka dzieci i młodzieży u progu XXI stulecia*, Warszawa: CEBID, 205–214.
- Ћиџо 2020:** M. Cyzio, 8 Tłumaczenie literatury dziecięcej czy tłumaczenie dla dzieci? Problematyka translatoryki literatury dziecięcej na przykładzie dwóch polskich tłumaczeń Piotrusia Pana Jamesa M. Barriego, *Filoteknos*, 10, 438–452.
- Хачион 2006:** L. Hutcheon, *A Theory of Adaptation*, New York: Routledge.
- Хрехорович 1997:** U. Hrechorowicz, Przypisy tłumacza: to be or not to be?, *Między Oryginałem a Przekładem*, 3, 109–116.

Magdalena E. Ślawska

BRANKO ĆIRLIĆ I DANUTA CIRLIĆ-STRASZYŃSKA – TŁUMACZE I PROPAGATORZY
SERBSKIEJ LITERATURY DLA DZIECI I MŁODZIEŻY W POLSCE

Streszczenie

Zainteresowanie badaczy polsko-serbskimi związkami literackimi wydaje się w ostatnich latach wzrastać, co widoczne jest między innymi w postaci licznych prac naukowych opublikowanych zarówno w Serbii, jak i Polsce. Artykuł poświęcony jest problemowi przekładu i recepcji serbskiej literatury dla dzieci i młodzieży w Polsce, a w szczególności roli, jaką w tym procesie odegrali Branko Ćirlić i Danuta Ćirlić-Straszyńska. W 1962 roku nakładem Spółdzielni Wydawniczej „Czytelnik” ukazał się zredagowany przez nich zbiór adaptacji serbskich baśni i opowiadań ludowych, który adresowany był do dzieci. Znalazło się w nim 25 baśni i opowieści, do których ilustracje przygotował jeden z najwybitniejszych polskich ilustratorów – Jan Marcin Szancer. Artykuł ma na celu ukazanie stosunku autorów zbioru wobec obecnych w opowieściach elementów serbskiej kultury, a także omówienie zastosowanych przez nich strategii oraz technik przekładowych i adaptacyjnych.

Słowa kluczowe: Branko Ćirlić; Danuta Ćirlić-Straszyńska; serbska literatura dla dzieci i młodzieży w Polsce; ludowe baśnie i opowieści; adaptacja; udomowienie; egzotyzacja